

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ята секція

Справа «Ілева проти Болгарії» (Заява № 22536/11)

© Переклад з англійської мови та опрацювання цього рішення здійснено: адвокатом, членом Комісії з питань правової реформи при Президенті України, Президентом Спілки адвокатів України, членом Науково-консультативних рад Конституційного Суду України, Верховного Суду та Національної асоціації адвокатів України, заступником голови Галузевої експертної ради у галузі знань 08 «Право», Головою Комітету НААУ з питань БПД, доцентом кафедри кримінального процесу НЮУ ім. Я. Мудрого, кандидатом юридичних наук, доцентом, заслуженим юристом України

Олександром Дроздовим

адвокатом, кандидатом юридичних наук, головним науковим співробітником відділу дослідження проблем прокурорської діяльності у сфері міжнародного права та впровадження практики ЄСПЛ науково-дослідного інституту Національної академії прокуратури України, доцентом кафедри кримінального права і правосуддя Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. акад. С. Дем'янчука, директором Адвокатського бюро

«Дроздова та партнери»

Оленою Дроздовою

студенткою 5 курсу 3 групи Факультету адвокатури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Анастасією Ярощук

Офіційне цитування: CASE Ilieva v. Bulgaria (application no. 22536/11)
Офіційний текст англійською мовою: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-198886>

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

12 грудня 2019 року

Це рішення є остаточним, але може підлягати редакційним виправленням.

У справі Ілєва проти Болгарії,

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи комітетом, до складу якого увійшли:

Габріеле Кучко-Стадлмайєр, Голова,
ЙонкоГрозев,
LadoChanturia, судді,
та Мілан Блашко, заступник секретаря секції,

Розглянувши:

заяву проти Республіки Болгарія, подану до Суду відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод ("Конвенція") громадянкою Болгарії, пані Теодорою Івановою Ілєвою ("заявниця") 1 квітня 2011 р.;

рішення повідомити про скарги щодо операції з обшуку і вилучення в квартирі заявниці та приміщенні компанії, якою вона керує, та у зв'язку з цим відсутність ефективних внутрішніх засобів захисту урядом Болгарії ("уряд"), а також визнати неприйнятною решту заяви;

зауваження сторін;

після обговорення за зачиненими дверима 19 листопада 2019 року,

постановляє таке рішення, що було ухвалено у той день:

ВСТУП

Заявниця скаржилася на проведення з обшуку та виїмки, яку влада проводила в її будинку та приміщенні керованої нею компанії 19 жовтня 2010 року без попереднього судового дозволу.

ФАКТИ

1. Заявниця народилася у 1973 році та проживає у Велико-Тирново. Її представляв пан Ю. Йорданов, юрист, який практикує у Велико-Тирново.
2. Уряд Болгарії («уряд») був представлений його представником, паном В. Обретеневим, з Міністерства юстиції.
3. На час подій, що мали місце у справі, заявниця проживала разом зі своїм співмешканцем (партнером) у квартирі в м. Велико-Тирново.

4. Близько 10 ранку 19 жовтня 2010 року офіцери поліції прибули до квартири заявниці, сказавши їй, що мають провести обшук. Вони не пред'явили ордера на проведення обшуку, і заявниця, з її слів, не могла зрозуміти, що офіцери поліції мають відшукати, і ким та з яких підстав проводиться розслідування.
5. Обшук квартири заявниці був завершений близько 18 вечора. Після цього, приблизно до 21 вечора, офіцери поліції провели обшук приміщень компанії, якою керували заявниця та її співмешканець (партнер), вилучивши певну кількість речей у цих двох місцях.
6. Обшуки не були проведені за попередньо наданою санкцією судді. Надалі Добрицький обласний суд (the Dobrich Regional Court) поінформував заявницю про те, що два протоколи обшуку та вилучення від 19 жовтня 2010 року були схвалені суддею цього суду 20 жовтня 2010 року. Це підтверджувалось підписом судді у верхньому правому куті на першій сторінці протоколу разом із відбитком печатки та зазначенням дати і часу.
7. Пізніше також стало зрозуміло, що органи прокуратури здійснювали розслідування стосовно заявниці та її співмешканця (партнера) за фактами ухилення від сплати податків. Уряд надав інформацію про те, що кримінальне провадження проти заявниці та її співмешканця, в якому національний суд 2019 року постановив рішення, ще триває.

ВІДПОВІДНІ ПРАВОВА ОСНОВА І ПРАКТИКА

8. Відповідне внутрішнє законодавство та практика були узагальнені у справі *Гуцанови проти Болгарії* (№ 34529/10, п. 59-60, ЄСПЛ 2013 (витяги)).

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 8 ТА 13 КОНВЕНЦІЇ

9. Заявниця скаржилася згідно зі статтею 8 та статтею 13 Конвенції на те, що проведення обшуку та виїмка від 19 жовтня 2010 року була незаконною та що у неї не було ефективних засобів для її оскарження.
10. У статті 8 та статті 13 Конвенції зазначено:

Стаття 8

«1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.»

Стаття 13

«Кожен, чиї права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження.»

А. Стаття 8 Конвенції

11. Уряд висловив заперечення щодо невичерпання внутрішніх засобів захисту на тій підставі, що заявниця не подала позов про правопорушення проти органів прокуратури стосовно нібито незаконного обшуку та виїмки. Крім того, Уряд стверджував, що операція 19 жовтня 2010 р. відповідала вимогам пункту 2 статті 8 Конвенції, зокрема, тому що вона була здійснена в рамках розслідування кримінальної справи проти заявниці та її партнера та оскільки протоколи про обшуки та виїмку були затверджені суддею.

12. Заявниця вважає, що відсутність будь-якої терміновості, яка виправдовувала б обшук та вилучення без попереднього судового дозволу, зробила заходи проти неї незаконними. На її думку, ретроспективний судовий огляд протоколів від 19 жовтня 2010 року виявився неефективним.

13. Що стосується заперечень уряду щодо невичерпання національних засобів правового захисту, Суд зауважує, що в ряді подібних справ проти Болгарії він уже встановив, що заявникам, які скаржаться на незаконний обшук та виїмку, фактично не були доступні жодні компенсаційні засоби захисту (див. цитовані вище рішення у справах *Гуцанови*, §§ 210-211 і 234; *Говедарські проти Болгарії*, № 34957/12, § 72-73 та 94, 16 лютого 2016 року; *Посевіні проти Болгарії*, № 63638/14, §§ 85-86, 19 січня 2017 року). Суд не заходить виправдання для досягнення іншого висновку в цій справі. Таким чином, Суд відхиляє заперечення Уряду. Він також зазначає, що скарга, що розглядається, не є явно необґрунтованою та неприйнятною з будь-яких інших підстав, перелічених у статті 35 Конвенції. Тому її слід визнати прийнятною.

14. Обшук та виїмка, здійснені в квартирі заявниці, є втручанням в її право на житло, захищене статтею 8 Конвенції. Що стосується слідчих дій, які було проведено у приміщенні компанії, якою керують заявниця та її партнер (див. пункт 5 вище), за відсутності будь-яких інших даних Суд приймає, що це стосувалося місця роботи заявника. Таким чином, проведені там обшук та виїмка також можуть вважатися наслідком втручання у права заявниці на житло та особисте життя (див. *Німіці проти Німеччини*, 16 грудня 1992 р., §§ 29-33, серія А № 251 - В та *Ілля Стефанов проти Болгарії*, № 65755/01, п. 34, 22 травня 2008 р.).

15. Таким чином, Суд повинен перевірити, чи втручання у права заявниці відповідало вимогам пункту другого статті 8, в першу чергу, чи було воно "згідно із законом".

16. Суд посилається на свої попередні аналогічні рішення у справах проти Болгарії, де заходи з обшуку та виїмки здійснювалися без попереднього судового дозволу. Оскільки стаття 8 Конвенції вимагала достатніх гарантій проти свавілля, Суд зазначив, що відсутність попереднього судового дозволу може бути врівноважена наявністю ефективного ретроспективного судового перегляду. Такий перегляд був ще більш необхідним, враховуючи, що владі не вдалося довести, що обставини справді були надзвичайними, виправдовуючи негайний обшук та виїмку без судового дозволу (див. рішення у справах *Гуцанови*, §§ 218-225, та *Говедарський*, §§ 81 -87, обидва цитовані вище, і *Преждарови проти Болгарії*, № 8429/05, §§ 44-47, 30 вересня 2014 року). Жодного ефективного ретроспективного судового перегляду не було здійснено, оскільки суддя, який розглядав протоколи про проведення обшуку та виїмки, просто підписав їх, не наводячи особливих причин для його схвалення (див. цитоване вище рішення у справі *Гуцанови*, § 223). Ці обставини призвели до висновку, що операції з обшуку та вилучення не були "відповідними до закону", і таким чином вони порушили вимоги статті 8 Конвенції.

17. Суд не бачить підстав для того, щоб дійти іншого висновку у розглянутій справі. Обшук та виїмка в будинку та на місці роботи заявниці здійснювались без попереднього судового дозволу, хоча, оскільки, розслідування стосовно заявниці та її партнера стосувалося ймовірного ухилення від сплати податків (див. пункт 7 вище), можуть виникнути сумніви, щодо терміновості ситуації. На національному рівні або перед Судом не було надано жодних аргументів, щоб виправдати таку невідкладність. Крім того, не було проведено жодного ефективного ретроспективного судового перегляду, оскільки суддя, який затвердив протоколи про обшук та виїмку, просто підписав їх, не наводячи жодних особливих підстав (див. пункт 6 вище).

18. Таким чином, як і в попередніх аналогічних випадках, Суд дійшов висновку, що втручання у права заявника на житло та приватне життя не було "згідно із законом", як цього вимагає стаття 8 Конвенції.

19. Таким чином, було порушення цього положення.

В. Стаття 13 Конвенції

20. Уряд повторив свій аргумент, що заявник міг подати позов про правопорушення проти органів прокуратури. Заявник не погодився, що це є ефективним засобом захисту.

21. Суд зазначає, що ця скарга пов'язана з розглянутою вище і тому повинна бути визнана прийнятною.

22. Суд уже встановив вище, вивчаючи допустимість скарги згідно зі статтею 8 Конвенції, що позов про правопорушення не був показаний як ефективний внутрішній засіб захисту скарг заявниці (див. пункт 13 вище). Уряд не посилався на будь-який інший відповідний внутрішній засіб захисту, а Суд посилається на свій попередній висновок про те, що жоден інший засіб захисту не був доступним (див., цитоване вище рішення у справі *Говедарського*, § 94).

23. Це означає, що було порушення статті 13, прийняте у поєднанні зі статтею 8 Конвенції.

II. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

24. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію.»

A. Шкода

25. Заявниця вимагала 10 000 євро (євро) відшкодування моральної шкоди.

26. Уряду вважав цю вимогу надмірною.

27. Суд, беручи до уваги обставини справи, вважає за доцільне присудити заявниці 6000 євро відшкодування моральної шкоди.

B. Судові та інші витрати

28. Заявниця також вимагала 33,30 євро за витрати, понесені нею за поштові послуги та переклад під час провадження у Суді, пред'являючи відповідні квитанції. Вона також вимагала виплати відповідної суми її адвокату, який представляв її безкоштовно.

29. Уряд закликав Суд ухвалити справедливе рішення.

30. Згідно з усталеною прецедентною практикою Суду, заявник має право на відшкодування судових та інших витрат лише в тому випадку, якщо було доведено, що вони були фактично і неминуче понесені і є обґрунтованим їхній розмір.

31. Враховуючи наявні у нього документи та вищезазначені критерії, Суд присуджує заявнику 33,30 євро, сплачені нею за поштові послуги та переклад.

32. Виплата адвокатського гонорару фактично виникає, якщо заявник їх сплатив або зобов'язаний сплатити. Відповідно гонорар представникові, який діяв безоплатно, фактично не нараховується (див. *Мерабішвілі проти Грузії* [ВП], № 72508/13, 28 листопада 2017 року, § 371 з подальшими посиланнями), і відповідно Суд відхиляє цю частину вимоги заявника.

С. Пеня

33. Суд вважає за належне призначити пеню на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* заяву прийнятною;
2. *Постановляє*, що було порушення статті 8 Конвенції стосовно обшуку та вилучення, проведеного 19 жовтня 2010 року;
3. *Постановляє*, що було порушення статті 13 у поєднанні зі статтею 8 Конвенції;
4. *Постановляє*:
 - (a) що держава-відповідач повинна виплатити заявниці протягом трьох місяців наступні суми, що перераховуються в болгарські леви за курсом, який застосовувався на дату врегулювання:
 - (i) 6 000 євро (шість тисяч євро), плюс будь-який податок, який може нараховуватись на моральну шкоду;
 - (ii) 33,30 євро (тридцять три євро та тридцять копійок), плюс будь-який податок, який може нараховуватись заявниці стосовно судових та інших витрат;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на вищезазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (simple interest) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського

центрального банку, що діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

5. *Відхиляє* решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 12 грудня 2019 року відповідно до пунктів 2 та 3 правила 77 Регламенту Суду.

Мілан Блашко
Заступник Секретаря

Габріеле Кучко-Стадлмайер
Голова